مجلّهٔ طب سنّتی اسلام و ایران، سال شانزدهم، شمارهٔ اول، بهار ۱۴۰۴

مقاله مروری

هلیله در مکتب طب ایرانی

معصومه حاجی‌زاده[الف]، افسانه فرجامی[ب]، سپیده هوشمند[ج]، فاطمه ابراهیمی[د*]

[الف]گروه تاریخ پزشکی، دانشکدهٔ طب سنتی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران
[ب]گروه کنترل دارو و غذا، دانشکدهٔ داروسازی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران
[ج]گروه علوم و مهندسی باغبانی، دانشکدهٔ کشاورزی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران
[د]گروه داروسازی سنتی، دانشکدهٔ طب سنتی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران

چکیده

هلیله (Myrobalan)، گیاهی باستانی از خانوادهٔ Combretaceae است که در متون طب ایرانی بیشتر با نام‌های «اِهلیلج» و «هلج» شناخته می‌شود و خواص دارویی متعددی برای آن ذکر شده است. هدف از این مطالعه، بررسی خصوصیات، کاربردها و اثرات درمانی هلیله در متون کهن طب ایرانی می‌باشد. این پژوهش به روش مروری و با استفاده از جست‌وجوی کتابخانه‌ای در منابع اصلی و مکتوب طب ایرانی انجام شده است. حکیم عقیلی شیرازی خراسانی در مهم‌ترین و جامع‌ترین منبع شرح مفردات در طب ایرانی، یعنی کتاب *مخزن الادویه*، هلیله را به انواع هلیلهٔ زیره، جوی، سیاه، چینی، اصفر و کابلی تقسیم‌بندی کرده است. در منابع طب ایرانی، افعال و خواص کلی هلیله‌جات شامل تأثیرات مفید بر دستگاه گوارش و پاک‌سازی آن، جلب رطوبت معده و روده، نافع در تقویت حواس و حافظه، تصفیهٔ ارواح و وسواس سوداوی، نافع در دفع خون بواسیر و تقویت بن دندان‌ها و لثه است. هر کدام از انواع هلیله‌جات نیز با توجه به مزاج و خصوصیات خاص خود افعال ویژه‌ای را در بدن به انجام می‌رسانند. شناخت درست و علمی از طبیعت و خواص انواع مختلف هلیله‌جات با تکیه بر متون ارزندهٔ طب ایرانی، می‌تواند راهگشای استفادهٔ بهینه از این گیاه دارویی در ترکیبات و فرمولاسیون‌های جدید دارویی باشد.

تاریخ دریافت: دی ۱۴۰۳
تاریخ پذیرش: خرداد ۱۴۰۴

کلیدواژه‌ها: طب ایرانی؛ گیاه‌درمانی؛ هلیله کابلی

مقدمه

هلیله، گیاهی با سابقهٔ مصرف طولانی در طب‌های سنتی مشهور جهان، ازجمله آیورودا (طب سنتی هند) است. این گیاه در آیورودا به‌عنوان «پادشاه گیاهان دارویی» شناخته می‌شود. در یونان باستان، اطبای برجسته‌ای همچون بقراط، دیوسکوریدس و جالینوس در آثار خود به کاربرد این گیاه اشاره کرده‌اند (۱). پس از آن، در دورهٔ اسلامی، دانشمندانی همچون محمدبن‌زکریای رازی، ابومنصور موفق هروی، ابن‌سینا، ابوریحان بیرونی و دیگر دانشمندان به‌تفصیل در مورد انواع مختلف هلیله و خواص درمانی آنها سخن گفته و به بیان کاربرد متعدد آنها پرداخته‌اند. هلیله با نام‌های اهلیلج (عربی)، هروهره و هاریتاکی (هندی) در منابع طب ایرانی ذکر شده است. هلیله به سه نوع اصلی سیاه، زرد و کابلی تقسیم می‌شود که به‌طور کلی همگی در درجهٔ اول سرد و در درجهٔ دوم خشک هستند (۲). انواع این مفرده مسهل اخلاط سودا، بلغم و صفرا بوده و در درمان امراض مربوط به دستگاه گوارش، اعصاب، پوست و مو و دهان و دندان کاربردهای زیادی دارند. ازجمله منافع آن تقویت معده، ذهن، حواس، بازکردن گرفتگی‌ها و تصفیه ارواح می‌باشد (۲، ۳). هلیله علاوه بر جایگاهی که نزد حکمای ایرانی داشته، در طب و داروسازی نوین نیز از اهمیت زیادی برخوردار است. این گیاه دارای ترکیبات فنولی فعالی

Please cite this article as:
Hajizadeh M, Farjami A, Houshmand S, Ebrahimi F. Myrobalan (*Haleeleh*) in Persian Medicine. Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine. 2025;16(1):3-8. doi:10.22034/16.1.7

Copyright: ©Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

* فرد مسئول مکاتبات: ebrahimif@tbzmed.ac.ir

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-10-07]
[DOI: DOI: 10.22034/16.1.7]

بلغم و صفرا بوده و در درمان امراض مربوط به دستگاه گوارش، اعصاب، پوست و مو و دهان و دندان کاربردهای زیادی دارند. ازجمله منافع آن تقویت معده، ذهن، حواس، بازکردن گرفتگی‌ها و تصفیه ارواح می‌باشد (۲، ۳). هلیله علاوه بر جایگاهی که نزد حکمای ایرانی داشته، در طب و داروسازی نوین نیز از اهمیت زیادی برخوردار است. این گیاه دارای ترکیبات فنولی فعالی همچون گالیک اسید، الاژیک اسید، چبولاژیک اسید، کوئرستین و کاتشین می‌باشد. در بازار دارویی نیز فرآورده‌های متعددی از هلیله موجود است که بیشتر آنها به شکل ترکیبی بوده و براساس فرمولاسیون‌های برگرفته از متون طب ایرانی تهیه شده‌اند. وجود مواد مؤثرهٔ متعدد با اثرات فارماکولوژیک شاخص در این گیاه آن را به منبعی باارزش برای درمان بیماری‌های مختلف در طب ایرانی و مدرن تبدیل کرده است. در این مقاله، سعی شده است تا ضمن بررسی متون تاریخی طبی و نقش هلیله در درمان‌های طب ایرانی، به معرفی خواص دارویی و درمانی این مفرده در طول قرون مختلف بپردازیم.

مواد و روش‌ها

این مطالعه به‌صورت مروری و بر پایهٔ بررسی منابع معتبر طب ایرانی انجام شده است. برای جمع‌آوری اطلاعات مربوط به توصیف شکل ظاهری، طبیعت، افعال و خواص درمانی هلیله در طب ایرانی، از کتاب‌های شاخصی همچون *الحاوی*، *الصیدنه*، *قانون*، *الابنیه عن حقایق الادویه*، *الجامع المفردات الادویه و الاغذیه*، *تحفه المؤمنین* و *مخزن الادویه* استفاده شد. در این کتاب‌ها، ترکیبی از کلیدواژه‌هایی مانند «هلیله»، «اهلیلج»، «طبیعت»، «افعال و خواص» و «مصلحات» جست‌وجو شد و اطلاعات به‌دست‌آمده مورد بررسی قرار گرفت.

یافته‌ها

هلیله با نام علمی *Terminalia chebula* Retz. از گیاهان دارویی متعلق به خانوادهٔ Combretaceae است. این گیاه در انگلیسی با نام عمومی Myrobalan شناخته می‌شود (۳). هلیله دارای واریته‌های مختلفی مانند *citrine*، *typica*، *chebula* و *tomentella* است که وجه تمایز آنها عمدتاً به ویژگی‌های ظاهری، اندازه و رنگ میوه‌ها بازمی‌گردد. در زبان فارسی به این گیاه «هلیله» می‌گویند. در متون طب ایرانی هلیله با اسامی «اهلیلج»، «هلیلج»، «هلج»، «هروهره» و «هاری تاکی» قید شده است (۴-۲).

ریخت‌شناسی

هلیله درختی است که مختص مناطق گرمسیری بوده و تا ارتفاع حدود ۳۰ متر رشد می‌کند. این درخت دارای شاخه‌های سیاه‌رنگ و ضخیم با فراوانی زیاد است. برگ‌های آن بیضوی، چرمی، متقابل یا متناوب و همیشه‌سبز هستند. گل‌ها تک‌پایه، سنبله‌ای و انتهایی با بویی نامطبوع و رنگی بین سفید تا زرد هستند. میوه‌های هلیله به‌صورت خوشه‌ای و از نوع شفت، به شکل تخم‌مرغی و به طول ۲ تا ۴ سانتی‌متر می‌باشند. میوه‌ها در حالت نارس سبزرنگ و در زمان رسیدن به رنگ زرد تا قهوه‌ای ـ نارنجی تغییر می‌کنند (۳، ۴).

پراکنش جغرافیایی

این گیاه بومی مناطق گرمسیری بوده و در کشورهای جنوب و جنوب شرقی آسیا یافت می‌شود. بیشتر در شمال هندوستان، سریلانکا، نپال، بنگلادش، میانمار، اندونزی، چین، مالزی، تایلند و پاکستان وجود دارد که معمولاً به‌صورت خودرو رشد می‌کند. اطلاعات مستندی دربارهٔ کشت احتمالی این گیاه در ایران ارائه نشده است (۴، ۵).

ترکیبات شیمیایی

میوه‌های هلیله سرشار از ترکیبات مختلف ازجمله اسیدهای فنولی، تانن‌های قابل‌هیدرولیز و فلاونوئیدها هستند. ازجمله ترکیبات اصلی آنها می‌توان به ترفلاوین‌آ، ترچبولین، چبولاژیک اسید، چبولینیک اسید، پونی کالاژین و کوریلاژین اشاره کرد. همچنین فلاونوئیدهایی چون روتین و کوئرستین نیز در آن یافت می‌شوند. میوه‌ها به دارابودن ویتامین ث به مقادیر بالا نیز شناخته شده‌اند (۵، ۶).

ماهیت و طبیعت هلیله در منابع طب ایرانی

در منابع طب ایرانی، به‌طور کلی طبیعت انواع هلیله در اول

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-10-07]

[DOI: DOI: 10.22034/16.1.7]

سرد و در دوم خشک است (۲، ۷). رازی هلیله را میوه درختی با شاخ و برگ فراوان، پی‌درپی و نزدیک به هم، همچون چتری با گل‌های خوشه‌ای‌شکل و میوه‌های تخم‌مرغی فشرده، پرگوشت با عطری دلپذیر و هستهٔ بزرگی در میان توصیف می‌کند (۸). عقیلی شیرازی خراسانی در کتاب مخزن الادویه نیز انواع هلیله را ثمر یک درخت دانسته و براساس مراحل مختلف رسیدن میوه این‌گونه توضیح می‌دهد: شکوفهٔ خشک را که به‌اندازهٔ دانهٔ جو است، هلیلهٔ جوی می‌نامند. در مرحله‌ای که در ابعاد یک مویز، سیاه‌رنگ و بدون دانه است آن را مویزک، هلیلهٔ سیاه یا هندی یا زنگی می‌نامند. میوهٔ نیم‌رس خشک‌شده را که به رنگ سبز مایل به زرد است هلیلهٔ چینی می‌گویند. بعد که میوه بیشتر رسید و رنگ خشک‌شدهٔ آن به‌کلی زرد شد، هلیلهٔ اصفر یا زرد و میوهٔ کاملاً رسیده را که زرد مایل به سرخ و سنگین و توپر است هلیلهٔ کابلی گویند. خشکی هلیلهٔ کابلی از سایر انواع کمتر است (۷). در گذشته این باور وجود داشت که هلیلهٔ کابلی از افغانستان می‌آید، اما حقیقت این است که هندیان بار این درخت را که در برمه و هندوستان تولید می‌شد، جمع‌آوری کرده و از طریق افغانستان برای مصارف طبی به ایران ارسال می‌کردند. از همین‌جا وجه تسمیهٔ «هلیلهٔ کابلی» به وجود آمده است (۷، ۹).

خواص درمانی هلیله در منابع طب ایرانی

هلیله گیاهی است که در اکثر آثار و کتاب‌های دانشمندان طب ایرانی به آن اشاره شده است. ابن‌سینا از دیوسکوریدس نقل می‌کند که «هلیله را همه می‌شناسند» و تأکید می‌کند که اگر مصرف آن از دو درهم تجاوز نکند زیانی نمی‌رساند (۲). محمدبن‌زکریای رازی نیز همواره از هلیله در میان داروها و ترکیبات دارویی خود نام برده است. نوع زرد این گیاه به‌عنوان مسهل مِرِّه صفرا و نوع سیاه و کابلی آن به‌عنوان مسهل مِرِّه سودا و نیروبخشی معده و امعا به کار می‌روند. برای اصلاح طبع، هلیله را در روغن بادام شیرین قرار می‌دهند و سپس در آب داغ می‌گذارند و بعد روی آن شکر یا شیر می‌ریزند تا از دل‌درد شدید جلوگیری کند (۸). ابوعلی سینا در افعال و خواص آن نفعی برای هر عضوی دانسته و تمام انواع هلیله را، برای جذام و انواع اورام و بثورات مفید می‌داند. نوع کابلی را برای حفظ حواس و تقویت حافظه، نافع قولنج و انواع دردها و ازبین‌برندهٔ سودا و بلغم تجویز می‌کند. نوع زرد را نافع برای چشم و نوع سیاه را، نافع قلب و رفع خفقان، مفید برای اعضای گوارشی مثل درد طحال، تقویت و پاک‌سازی معده و نافع بواسیر می‌داند (۲). ابوریحان بیرونی هلیلهٔ سیاه را برای حفظ حواس و دفع سردرد و نوع زرد را برای استفراغ صفراوی مناسب می‌داند (۱۰). همچنین هلیله به‌عنوان دباغی‌کنندهٔ معده معرفی شده که زیاده‌روی در مصرف آن، موجب ضعف معده می‌شود (۱۱).

از دیدگاه حکیم مؤمن، مطبوخ و منقوع هلیله‌جات بهتر از جرم آنها است؛ زیرا جرم هلیله به‌سبب دفع خلط رقیق و بقای خلط غلیظ محدث قولنج است. همچنین آن را در حقنه‌ها منع نموده‌اند مگر در علاج سرسام صفراوی: «حقیر در حقنهٔ اسهال کراثی که با سدّه و نهایت وجع امعا بوده، مکرر کرده و باعث رفع علت شده و استدلال مانع به‌سبب عصر آن صورتی ندارد چه حقنه را اثر در افضیه است نه مسام که باعث انضمام و بقای مواد غلیظه گردد، خصوصاً با ادویهٔ ملینه و مفتحه و جاذبه که باعث اضعاف او باشد». مربّای هلیلهٔ کابلیِ کمتر از یک سال مقوّی معده و دماغ، مفتّح سدّهٔ بلغمی، مقوّی جگر و حواس است. مصلح هلیلهٔ زرد عناب و سپستان و بدل آن در غیر اسهال پوست انار و مصلح هلیلهٔ سیاه در مضرات جگر عسل می‌باشد. همچنین هلیلهٔ چینی را ضعیف‌الفعل دانسته که با وجود هلیله‌های دیگر نباید از آن استفاده کرد (۱۲).

از دید حکیم عقیلی شیرازی خراسانی انواع هلیله، ملیّن و در عین حال قابض هستند. همچنین، مفتّح سُدَد، مانع صعود بخارات به دماغ، مقوی معده و دماغ و ذهن و حواس، مصفای ارواح، رافع وسواس سوداوی، خفقان، صداع، دوار، سدر و مالیخولیا، مؤثر در درمان بواسیر ریحی و خونی و استسقا می‌باشند. عملکرد و خواص هلیلهٔ زرد و کابلی مشابه هم است، اما هلیلهٔ سیاه در تقویت و پاک‌سازی ذهن بهتر از آن دو عمل می‌کند. هستهٔ هلیله از مفردات مفید برای تقویت و ترمیم لثه و قطع خونریزی است. از دستورات درمانی مخزن الادویه در باب هلیله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: آشامیدن آب هلیلهٔ زرد خیسانده‌شده در آب انار مسهل صفرا می‌باشد. آشامیدن سفوف نیم‌کوب هلیلهٔ زرد بریان‌نموده در روغن گاو با پوست سوختهٔ نارگیل همراه آب نیم‌گرم، به مدت سه روز متوالی برای زحیر و بواسیر مجرب است. مصرف روزانه یک

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-10-07]

[DOI: DOI: 10.22034/16.1.7]

عدد هلیلهٔ کابلی یا سیاه به‌خصوص پروردهٔ آن به مدت یک سال از سفیدی مو جلوگیری می‌کند. جویدن و فروبردن آب هلیلهٔ سیاه جهت لقوه، جذب رطوبت معده، تقویت احشا، تقویت لثه، سیاهی مو، درد طحال و بواسیر به‌غایت مؤثر می‌باشد. نیز بالخاصیه جهت رفع ضرر آب‌ها و بسیار خوردن آب نافع می‌باشد (۷، ۹، ۱۲).

ملاحظات مصرف

از نظر حکیم عقیلی شیرازی خراسانی موارد زیر باید در استفاده از هلیله‌جات در ترکیبات رعایت شود: استفاده از منقوع (خیسانده) هلیله در حقنه‌ها به همراه ادویهٔ ملیّنه، مفتّحه و جاذبه. نیم‌کوب‌کردن آن تا به‌سبب پودرکردن اثرش از بین نرود. آغشته‌کردن نیم‌کوب هلیله به روغن بادام شیرین تا از شدت قبض آن کاسته شود (۷). تدبیر با احراق (سوزاندن) هلیله‌جات موردمصرف در پودرهای چشمی و پودرهای ضدخونریزی لثه و بواسیر به‌صورت قراردادن در داخل خمیر و سوزاندن داخل تنور. تدبیر با تقلیهٔ (بریان‌کردن) هلیله‌جات استفاده‌شده در پودرهای قابض به‌نحوی که در روغن گاو تازه بریان کنند تا روغن سیاه شود و هلیله ترک بردارد (۹).

مرکبات دارویی هلیله

از معروف‌ترین فرمول‌های طب ایرانی که هلیله در آنها مفردهٔ اصل و عمود است، اطریفل‌ها هستند. هلیله (معمولاً هر سه نوع سیاه، زرد و کابلی)، بلیله و آمله مفردات اصلی در ترکیب معجون اطریفل صغیر یا پایه بوده و بر حسب نیاز انواع مفردات دیگر می‌توانند در آن افزوده شوند (۱۳). اطریفل گشنیزی و اطریفل اسطوخودوسی از انواع اطریفلات هستند که به ترتیب برای امراض معده و اعصاب اختصاصی‌تر شده‌اند. از مهم‌ترین خواص اطریفل در طب ایرانی و آیورودا تقویت اعضای عصبی و دباغت آلات غذا از فضولات مجتمعه در آن است. از سایر مرکبات تهیه‌شده از هلیله می‌توان به حب، سفوف (پودر)، مطبوخ (جوشانده)، معجون (ترکیب خمیری)، نقوع و مربای هلیله اشاره کرد (۹).

بحث و نتیجه‌گیری

هلیله با نام سنتی اهلیلج در طب ایرانی و اسامی متنوع همچون هاریتاکی در آیورودا، به‌عنوان دارویی با خواص درمانی متنوع همواره مورد توجه بوده است. این مفرده در متون تخصصی طب ایرانی به‌عنوان دارویی مؤثر در دفع بلغم، سودا و صفرای مخلوط به اخلاط و درمان بیماری‌ها به‌خصوص امراض گوارشی، کبدی و عصبی ذکر شده است. هلیله معمولاً به‌صورت مفرده یا در ترکیب با سایر گیاهان دارویی استفاده می‌شده است و براساس تجربیات گذشتگان، خصوصاً به‌عنوان پاک‌سازی‌کننده و مقوی معده و امعا و مقوی اعصاب و حواس کاربردهای فراوانی داشته است.

با توجه به اثرات درمانی متعدد ذکرشده برای هلیله در منابع طب ایرانی، این گیاه می‌تواند به‌عنوان یک گزینهٔ درمانی طبیعی و مؤثر در پزشکی مدرن جایگاه ویژه‌ای پیدا کند. با رهنمودهای منابع طب ایرانی و انجام تحقیقات بیشتر در زمینهٔ شناسایی مکانیسم‌های تأثیر دقیق انواع هلیله‌جات، می‌توان از قابلیت‌های درمانی این گیاه در درمان بیماری‌های مختلف به شکل بهینه‌تری بهره گرفت و از آن به‌عنوان یکی از کاندیدهای تهیهٔ ترکیبات دارویی مختلف استفاده کرد.

تضاد منافع

در این مقاله تضاد منافعی برای گزارش وجود ندارد.

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-10-07]

[DOI: DOI: 10.22034/16.1.7]

References

1. Staub PO, Casu L, Leonti M. Back to the roots: A quantitative survey of herbal drugs in Dioscorides' De Materia Medica (ex Matthioli, 1568). Phytomedicine. 2016 Sep 15;23(10):1043-52.
2. Avicenna. *Al-Qanun fi al-Tibb* (The Canon of Medicine). Beirut: Manshurat Mu'assasat Al-A'lami lil-Matbu'at; 2005. [In Arabic].
3. Available at: URL: https://powo.science.kew.org/taxon /urn:lsid:ipni.org:names:171037-1.
4. Mozaffarian V. Encyclopedia of Iranian plants. Tehran: Farhang Mo'aser; 1996. [In Latin, English, Persian].
5. Nigam M, Mishra AP, Adhikari-Devkota A, Dirar AI, Hassan MM, Adhikari A, et al. Fruits of *Terminalia chebula* Retz.: A review on traditional uses, bioactive chemical constituents and pharmacological activities. Phytotherapy Research. 2020 Oct;34(10):2518-33.
6. Ratha KK, Joshi GC. Haritaki (Chebulic myrobalan) and its varieties. AYU (An International Quarterly Journal of Research in Ayurveda). 2013 Jul 1;34(3):331-4.
7. Aqili Alavi Shirazi SMH. *Makhzan al-Adwiya*. Tehran: Choogan; 2013. [In Persian].
8. Rhazes. *Al-Mansouri fi al-Tibb* (Liber Medicinalis ad Almansorem). Kuwait: Al-Munazzama al-'Arabiya lil-Tarbiya wa-al-Thaqafa wa-al-'Ulum; 1987. [In Arabic].
9. Aqili Alavi Shirazi SMH. *Qarabadin-i Kabir*. Tehran. Safir-e Ardahal. 2010. P:437. [In Persian].
10. Abū Rayhān Bīrūnī M. *Al-Saydanah fi al-Tibb.* Tehran: Academy of Persian Language and Literature; 2004. [In Persian].
11. Ibn al-Bayṭār. ZA. *Al-Jāmi li-Mufradāt al-Adwiya wa-l-Aghdhiya.* Beirut: Dār al-Kutub al-'Ilmīyah: 1992. [In Arabic].
12. Tonekaboni MM. *Tuhfat ul-Momineen*. Qom: Noor Wahi Publications; 2011. [In Persian].
13. Khayat Kashani M, Khayat Kashani M, Ghannadi AR. Etrifal; A comprehensive formulation. Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine. 2012 Jun 10;3(1):31-40.

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-10-07]

[DOI: DOI: 10.22034/16.1.7]

Review Article

Myrobalan (*Haleeleh*) in Persian Medicine

Masoumeh Hajizadeh[a], Afsaneh Farjami[b], Sepideh Houshmand[c], Fatemeh Ebrahimi[d]*

[a]Department of History of Medicine, Faculty of Traditional Medicine, Tabriz University of Medical Sciences, Tabriz, Iran
[b]Department of Pharmaceutical and Food Control, Faculty of Pharmacy, Tabriz University of Medical Sciences, Tabriz, Iran
[c]Department of Horticultural Science and Engineering, Faculty of Agriculture, Tabriz University, Tabriz, Iran
[d]Department of Traditional Pharmacy, Faculty of Traditional Medicine, Tabriz University of Medical Sciences, Tabriz, Iran

Abstract

Myrobalan (*Haleeleh*), an ancient plant of the Combretaceae family, is more commonly known in Persian Medicine as "*Ehleelaj*" and "*Helaj*", and possesses numerous purported medicinal properties. This study investigates the properties, uses, and therapeutic effects of myrobalan as described in Persian Medicine literature. The research employed a review methodology, utilizing library searches of original literature of Persian Medicine. Hakim Aqili Shirazi Khorasani, in the most important and comprehensive Persian Medicine pharmacopeia, *Makhzan al-Adwiya*, has divided myrobalan into the following types: cumin, barley, black, Chinese, yellow, and Chebulic *(Kabuli)* myrobalan. Persian Medicine texts describe myrobalan as having numerous therapeutic applications, including benefits for the digestive system (e.g., increased gastric moisture), cognitive function, hemorrhoidal bleeding, and periodontal health. Each type of myrobalan exerts specific actions in the body, depending on its temperament and characteristics. A precise and scientific understanding of the nature and properties of different types of myrobalan, based on valuable texts of Persian Medicine, can pave the way for the optimal use of this medicinal plant in new pharmaceutical compounds and formulations.

Keywords: Persian Medicine; Phytotherapy; Terminalia

Corresponding Author: ebrahimif@tbzmed.ac.ir

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-10-07]

[DOI: DOI: 10.22034/16.1.7]

Please cite this article as:

Hajizadeh M, Farjami A, Houshmand S, Ebrahimi F. Myrobalan (*Haleeleh*) in Persian Medicine. Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine. 2025;16(1):3-8. doi:10.22034/16.1.7

Copyright: ©Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.